

ШАГАКА ОЛЕКСАНДРА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного права*

ОЗНАКИ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВАМИ ПРИ УКЛАДЕННІ ДОГОВОРІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Проблема зловживання правом відома давно, адже вже римські юристи фіксували негативні риси реалізації суб'єктивного права не заради задоволення законних інтересів уповноваженої особи, а з метою заподіяння шкоди зобов'язаній особі [3, с. 23]. Попри широку вживаність даного підходу, зловживання правом є значно ширшою категорією.

Д.О. Тихомиров та Н.П. Харченко відзначають, що зловживання правом, за своєю суттю, є відхиленням від правомірної поведінки, яка знаходиться на межі між правомірністю і правопорушенням. Під зловживанням правом розуміється особливий вид поведінки, який виражається у діях чи бездіяльності по використанню особою своїх прав у способи, що суперечать призначенню права, які формально не порушують його, внаслідок чого може завдатись шкода інтересам суспільства, держави або окремої особи, причому здебільшого міри юридичної відповідальності за такі діяння не передбачені [5, с. 26-29].

Відповідно до ч.1-3 ст. 13. ЦК України здійснення цивільних прав допускається лише у межах, наданих договором або актами цивільного законодавства. При здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах [6].

Зловживання цивільним правом протиставляється належному здійсненню цивільного права. Крім того, як зазначає К.Д. Пономаренко, можлива низка варіантів характеристики поведінки суб'єкта, що характеризується як неналежне здійснення – присвоєння чужого права, перевищення меж свого права, поведінка поза межами права або зловживання правом [2].

Однією з ознак зловживання правом при укладенні договорів в мережі Інтернет є наявність належного суб'єкта, адже, як зазначає О.Я. Рогащ, зловживанням правом можна називати свідому поведінку, яка здійснюється дієздатною, психічно осудною людиною. Не є зловживанням правом діяння, що здійснюються, недієздатними та неосудними особами [4, с. 76]. Одночасно, слід мати на увазі, що зловживання правом можливе лише за його реального існування в суб'єкта, адже в інших випадках мова йде не про зловживання правом, а про присвоєння права. Певні особливості на визначення правосуб'єктності учасників договірних відносин в мережі інтернет накладає специфіка самих учасників інтернет-відносин, яку визначає відносно анонімний статус такого суб'єкта, географічна

невизначеність та можливий дуалізм національних юрисдикцій при укладенні договорів в мережі Інтернет.

Другою ознакою зловживання правом при укладенні договорів в мережі Інтернет є саме місце потенційного порушення прав суб'єктів цивільного права, яке визначає форму договору та спосіб потенційного зловживання правом учасника договірних відносин. Попри широке використання в науці цивільного права, згідно якого електронна форма укладення договорів можлива там, де це прямо передбачене спеціальним законодавством про певний вид договорів, наприклад, банківська сфера та цінні папери [1, с. 876], коло правочинів, що можуть бути вчинені у мережі Інтернет є надзвичайно широким. Фактично, глобальна мережа може слугувати лише способом комунікації між сторонами договірних відносин, однак при цьому накладати відбиток на сутність відносин, що формуються між окремими суб'єктами цивільного права. Так, мережа Інтернет може бути місцем відсутності конкретних юридичних заборон щодо певної поведінки, яка де-факто порушує цивільні права третіх осіб.

Крім того, до ознак зловживання правом при укладенні договорів в мережі Інтернет слід відносити заподіяння шкоди суспільним інтересам та особистим інтересам третіх осіб, а також створення реальної загрози її заподіяння. Факт заподіяння шкоди є ключовим для визначення такої поведінки як неналежної, адже у випадку нешкідливості такої поведінки вона є юридично нейтральною, навіть у випадку використання цивільного права не за прямим призначенням.

Список використаної літератури:

1. Жутова С.М. Особливості укладання угод через мережу Інтернет. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 875-879.
2. Пономаренко К.Д. Визначення належного здійснення суб'єктивного цивільного права. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 вересня 2018 р.). За ред. Г.О. Ульянової ; уклад.: О.В. Дикий, І.І. Братінов. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 459-461.
3. Резнікова В.В. Зловживання правом: поняття та ознаки. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 23-35.
4. Рогач О.Я. Ознаки зловживання правом. *Науковий вісник Ужгородського університету*: Серія: Право. в 2-х ч. Гол. ред. Ю.М. Бисага. 2011. Вип. 15, Ч. 1. С. 75-78.
5. Тихомиров Д.О., Харченко Н.П. Зловживання правом як відхилення від правомірної поведінки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». Випуск № 38. Том. 1. 2016. С. 26-29.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Ключові слова: зловживання цивільними правами, договори в мережі Інтернет, суб'єктивні права.

Ключевые слова: злоупотребление гражданскими правами, договоры в сети Интернет, субъективные права.

Key words: abuse of civil rights, contracts on the Internet, subjective rights.